

Brev fra Jep og Doris!

Sådan har det sikkert lydt da der i efteråret 1865 kom brev til Nissen-familien på Barsø fra deres søn, Jep, og deres svigerdatter, Dorothea Maria (Doris), som sejlede på Kinakysten fra 1863 - 1867 som henholdsvis kaptajn og kaptajnsfrue på barken Mathilde af Hamburg. Og sådan lød det måske også på Aabenraa Museum da jeg i august 2011 fremsendte et brev som jeg som oldebarn af brevets modtagere var i besiddelse af. Museet havde nemlig et godt kendskab til Dorotheas og Jeps oplevelser på Kinakysten gennem Dorotheas bevarede dagbog; men af alle de breve som de to skrev hjem, er der så vidt vides kun bevaret dette ene. Brevet består af to dele. Den første del har Jep skrevet, og resten er Dorotheas fortsættelse. Det er dette fælles brev¹ som er emnet for denne artikel.

Af Jens Rasmussen, Civ.ing. og Bachelor i historie

Medsejlende hustruer

På den tid var det ikke ualmindeligt at kvinder ledsagede deres sejlede mænd. Det forlyder at rederierne ikke var begejstret for denne praksis, og der er overleveret et mundheld blandt søfolk om tilstedeværelsen af en kjole (Wiwerröck) på et skib: "Wiwerröck an Boord bringt Stried und Moord"². Det var dog hyppigst kaptajner og i mindre grad styrmænd, som kunne og fik lov til at medbringe hustruen. Der var nok mange grunde til at kvinderne ledsagede deres ægtemænd. Ofte var de nygifte og var kede af at skulle undvære brudgommen de næste mange måneder og år; men der har nok også været tale om at man kunne forhindre at manden kom i uføre i havnebyerne hvor der var mange fristelser i form af druk og fremmede kvinder. Det skete også at gifte søfolk fik sig en lokal hustru i det fjerne. Således skriver Dorothea i sin dagbog om en kaptajn på et skib fra Hamburg at "han har en Chineserinde ombord"³, og man kan næsten føle hendes forargelse, for der er givetvis ikke tale om en passager. For sømanden har det naturligvis gjort det nemmere at være langt hjemmefra når hustruen var med, og som det fremgår af Dorotheas dagbog, var hun også beskæftiget med vasketøj, madlavning og med skriftligt arbejde fx med afskrift og med korrespondance med familien. Endvidere var hun en vigtig del af den selskabelighed der udfoldede sig i havnene mellem kaptajnerne på fortrinsvis de nordeuropæiske skibe.

Om Dorotheas Kinafærd er der skrevet ved flere lejligheder. I bogserien 'Det gamle Løjt' har der flere gange været uddrag fra hendes dagbøger, og for nyligt udkom det ovenfor citerede værk med alle dagbøgerne fra 1863-1867. Der er også skrevet mere generelt om medsejlende hustruer⁴.

¹ Brevet har tidligere været omtalt i Jespersen, 2012, p.105

² Rosenberger, 2009, p.346

³ Callesen, 2015, p.161

⁴ Jespersen, 2014b

Kinafarten i 1860'erne

Årene omkring 1865 var en omskiftelig tid for kinafarten. Det var ved at være svært at tjene penge med sejlskibe, for dampskibene med deres større lasteevne, større fart og mindre afhængighed af vejrforholdene var begyndt at udkonkurrere sejlskibene. Efter 1861 havde man ellers fået en bedre mulighed for at sejle på Kinakysten, fordi skibene fra Hamburg og fra hertugdømmerne kunne påberåbe sig bestemmelserne i handelstraktaten mellem Prøjsen og Kina af 1861 som åbnede en række havne for tyske handelsskibe⁵.

Men det fremgår også af Dorotheas del af brevet at selvom havnene var åbne for europæiske skibe, var det ikke alt der foregik på europæiske præmisser. De kinesiske handelsfolk og befragtere havde mange skibe at vælge imellem, og de kunne presse fragtpriiserne så langt ned at det ligefrem var svært at kunne sejle rentabelt.

Den nævnte handelstraktat beskæftiger sig også med problemet med pirater. Pirater havde længe været et problem på Kinakysten; men den store europæiske sejlads må have gjort mange kinesiske djunker overflødige. Nogle af dem blev givetvis taget i brug som piratfartøjer der kunne opbringe værdifulde laster, bl.a. med opium. De europæiske magter sendte derfor orlogsfartøjer til Kinakysten som skulle hjælpe den kinesiske regering med at bekæmpe piraterne. Orlogsfartøjerne fik lov til at søge alle havne for at få forsyninger og for at foretage reparationer.

I sin dagbog nævner Dorothea også 'da rebellerne var her'⁶. Der sigtes nok her til oprørerne fra Taiping-oprøret som rasede i perioden 1850-1864, og som anslås at have kostet mindst 20 mio. mennesker livet. Først i 1866 blev de sidste oprørslommer nedkæmpet, så oprøret har sikkert stadig været et alvorligt emne i efteråret 1865.

Dorothea og Jeps situation

Dorothea og Jep forlod Hamburg på det nybyggede skib *Mathilde* knap en måned efter de var blevet gift i Løjt Kirke. Hun var 21 år, og Jep var 32 år. Jep var født på Barsø og havde tidligere sejlet som kaptajn på en brig *Sidon* som var ejet af samme Hamburg-rederi som *Mathilde*⁷. Det var som kaptajn på *Sidon* at det lykkedes ham at få løskøbt nogle søfolk fra aabenraaskibet *Agnes* for 140 mexicanske Dollars [14.000 kr.] i løsepenge. De var blevet taget til fange da skibet forliste i oktober 1861 nord for Amoy [Xiamen]. Dorothea nævner

⁵ Holm-Petersen, 1975, p.183

⁶ Callesen, 2015, p.87

⁷ Jespersen, 2014a, p.192

da også flere gange i dagbogen at det var her kaptajn Jens Moos forliste når de passerer det pågældende sted på kysten⁸.

Mathilde kunne laste 330 tons⁹ og sejlede med landbrugsprodukter, mineraler og passagerer - og en enkelt gang med opium. Dorothea og Jep havde derudover indtægter fra mindre partier af madvarer, klæde eller brugskunst som de købte og solgte til lokale og til andre besætninger i havnene.

Jep var medejer af skibet, og han var derfor interesseret i at skibet fik nogle gode fragter, og at de blev afviklet så hurtigt som muligt, så skibet bedre kunne klare sig i den efterhånden hårde konkurrence på fragtmarkedet. Af dagbogen fremgår det da også tydeligt at han er bekymret og i dårligt humør når der er vindstille, og at han er i godt humør når der er fart på. I brevet nævner Jep at en anden kaptajn har været nødt til at indgå en månedsfragt med fast, lav betaling per måned; men få måneder efter må Jep og hans medredere gøre det samme med *Mathilde* over en periode på et år.

Det fremgår af især Jeps del af brevet at det havde været hans forventning at han kunne skabe sig en formue over en kortere årrække. Forventningen bygger nok på hans erfaringer fra hans sejlads på Kinakysten nogle år tidligere; men på det tidspunkt hvor brevet er skrevet tales der i stedet om at sætte penge til.

Der er i brevet ingen hentydninger til nationale forhold. Dorothea og Jep sejler på et skib under Hamburgs flag, og Jep havde som medreder i skibet taget borgerskab i Hamburg¹⁰. Sproget ombord har givetvis været tysk, og muligvis også mellem ægtefællerne. I hvert fald skriver Dorothea på et tidspunkt i sin dagbog, hvor de har haft besøg af dansktalende gæster, at det morer hende sådan at tale dansk.

Dorothea nævner i brevet at de har besøgt et kinesisk tempel, men at de også har været til gudstjeneste i en engelsksproget kirke. Dorothea nævner at hun kun forstod lidt af prædikenen, men hendes dagbog viser at hun havde svært ved at forstå engelsk. På et tidspunkt begyndte hun dog at lære engelsk ved hjælp af en lærebog, så hun bedre kunne omgås de andre europæere som de møder i havnebyerne. Jep kommer med en enkelt kommentar til religionen idet han omtaler stedet som 'et så hedensk land', og det er tydeligt at han kun er på Kinakysten for indtjeningens skyld.

⁸ Holm-Petersen, 1975, p.39

⁹ Callesen, 2015, p.55 (1 Picul svarer til ca. 60 kg)

¹⁰ Jespersen, 2014a, p.192

Familien

Brevet er skrevet til Jeps familie på Barsø. Familien bestod af Jeps mor som var enke og hans storebror, Nis. Han var gift med Dorotheas 11 år ældre søster, Margarethe Sophie, og de havde på det tidspunkt fem børn. Det ældste barn er Anna Cæcilie som nævnes i Dorotheas brev.

Jeps mor var således bedstemor, men bliver af Dorothea også tiltalt som 'oldemor'. Det var ikke ualmindeligt dengang og svarer nærmest til begrebet 'gammelmor'.

Der er i brevet hilsener til Høigade som er en gård nær Løjt Kirkeby hvor Dorotheas forældre boede sammen med Dorotheas to år yngre søster, Helene. Faderen, Nis Hansen Schmidt, var tidligere kaptajn og nævnes bl.a. som 5/16 parthaver i *Succurs* som sejlede frem til 1853 mellem Europa og Nord- og Sydamerika¹¹.

Brevet er skrevet på et tidspunkt hvor Dorothea og Jep havde været undervejs i næsten to år. De havde sejlet op og ned ad Kinakysten og en enkelt gang til Rangoon og Singapore, men det var første gang de besøgte Amoy. De vendte siden tilbage til Amoy flere gange og lod til at nyde omgivelserne.

Ud over at formidle nyheder brugtes brevet også til at sende veksler hjem. En veksler er et gældsbrev som kan indløses med rede penge. Da postgangen kunne være usikker pga. forlis og røverier, blev den samme veksler åbenbart også sendt i flere kopier, og der må have været faste aftaler for hvordan man sikrede sig mod dobbelt indløsning af samme veksler.

Redaktionelt

Både Dorotheas og Jeps del af brevet er skrevet på rigsdansk med en stavning som ligger meget op ad den nutidige. Der er ganske få dialektord og fremmedord. De kendte fremmedord som fx 'Couleur' skrives korrekt, medens nye fremmedord ofte skrives efter udtalen fx 'Mulaier'.

I det renskrevne brev nedenfor er den oprindelige stavning bibeholdt; men kommentarer, oversættelse til nutidsdansk og forslag til betydning er indsat i kantet parentes. Indhold i almindelige parenteser markerer at et eller flere bogstaver er indsat.

Dorothea skriver at hun sidder på dækket "næsten i bare S..." på grund af varmen. Formodentlig er hun lidt flov over at skrive at hun sidder i sin særk, dvs. i sin underkjole, så hun skriver det ikke direkte, men med prikker.

¹¹ Larsen, 2015, p.402

I brevet er nævnt forskellige valutaer, og for hver enkelt angivelse er tilføjet i kantet parentes hvor meget beløbet - med en vis usikkerhed - svarer til i 2015-kroner for at give et indtryk af størrelsesordenen. Omregningen er sket ad to omgange: Først er den brugte valuta omregnet til amerikanske Dollars ved hjælp af en omregningstabel¹², og dernæst er dollarbeløbet fremskrevet til 2015-niveau med en faktor 15¹³.

De nutidige kinesiske bynavne er anført i kantet parentes, og skibsnavne er markeret med kursiv.

Jeps del af brevet

[Tilføjet foroven] Capt Holst drev i Land med hans Skib "*Alberta*" men kom af igjen og behøve kuns at kobre¹⁴.

Amoy den 5. September 1865

Kjære Moder Broder og Svigerinde!

Med sidste Post skrev vi herfra til Høigade og der ifølge vil I viide, at vi er ankommen hertil fra Chefuu [Yentai]; ligger nu her i 3 Uger, har vores Last udlosset, og i de sidste Dage afsluttet en Fragt igjen at gaae herfra til Neu Chwang [Yinkou] og tilbages med 40 Liggedage for 1250 \$ [120.000 kr.]: det er kun en lav Fragt, men som Tiderne for Øieblikket er maae man være glad ved noget, det er sandelig om at holde Ørene stive i denne Tid mange ligger her en 2 til 3 Maaneder gandske uden beskæftigelse det er flaut [sløjt] overalt i China og i Ostindien, og en mængde af Skibe opholder sig i disse Farvande paa nærværende Tid, hjemefter er Fragterne kun 1 £ str: [Pund Sterling per ton, ca. 460 kr. per ton] som jo heller slet ikke lønner sig, vi er derfor nødte til at arbeide paa saa meget som muligt og antage Fragter som vi før aldrig har troet at kunne fare for.

Vi har Gud skee Tak dog nogenledes Helbred, min kjære Doris er jo ikke af de stærkeste, men hun er meget udholden og giver det ikke op saa let, nu har vi jo havt det varmt saa at siige siden vi gik fra Eder, men nu tænker jeg at vi maaskee faaer det koldt om Vinteren at det fryser til, det er en god Tid at gaae dertil thi det kan være ligesom naar vi besøgte vort kjære Land om Efteraaret og kunne forsyne os med Kartoffler, Kaal og alle slags Frugter, der skal være en heel deel Vildt og der er godt Kjøb på Høns og Ænder.

¹² Holm-Petersen, 1975, p.199

¹³ <https://www.measuringworth.com/uscompare/relativevalue.php> , lokaliseret 10-02-2016. Af de heri nævnte muligheder er valgt Purchasing Power (købekraft), og der er brugt en dollarkurs på 650.

¹⁴ At kobre betyder at reparere kobberforhudningen under båden. Se også Callesen, 2015, p.170 og Holm-Petersen, 1975, p.40 hvor skibet omtales som briggen *Alerta* af Aabenaa.

J. Andresen er ogsaa kommen hertil fra Chefuu med *Java*, hans Maanedsfragt vil vist blive ham opsagt; vi har været indbudt til Middag hos ham sidste Søndag, og vi havde begge en fornøielig Dag, Rasmussen med *Sampan* skal ogsaa komme hertil fra Wampoa [Whampoa nær Guangzhou]. Capt. Schäfer med *Comet* ligger her ogsaa, og der ere flere Bekjendtere.

Det er nu snart 2 Aar kjære Familie siden vi drog fra Eder; vi tog fra Eder i det Haab paa en redelig Maade at erhverve os lidt mere Formue, hvilket enhver af os veed er saa nødvendig at sørge for imedens vi kan; I kan troe det var ikke saa heelt behagelig at skille sig fra sine bedste Venner man har paa denne Jord, og gaae ud først paa et vildsomt Hav og siden opholde sig i et saa hedensk Land, og saa kjæmpe med disse daarlige Tider, jeg for min Part kan glæde mig ved jeg har min søde Doris ved min Side, thi nu glider jeg dog altid lidt lettere over det ujevne hen, det er jo dog ogsaa en stor beroligelse for mig at min Part er min Eiendom, og jeg ingen store Renter har at betale, som jo for saa mange ere tilfældet; at saadanne i disse Tider kan lide af Malancholie er slet ikke at undre sig over; vi vil bede at Gud styrer alting til det bedste, at han opholder Eder og give Eder Lykke, Sundhed og Tilfredshed, saa at naar vi engang maae samles vi da kan treffe Eder vel og fornøiet, saa vil vi rigtig være glade med hverandre. I hilses hjertelig kjære Moder fra Eders Børn min Doris vilde gjerne skikke Eder et lille Stykke Kage til Eders Kaffe som hun den anden Dag har bagt, hun er altid god ved mig og vi holder meget af hverandre, du kjære Sophie hilses ogsaa rigtig flittig fra os og de kjære Børn maae vi heller ikke glemme at hilse.

Indleggende Wechsel kjære Broder paa 350 BMark¹⁵ [12.000 kr.] har jeg samlet længe paa; men nu syntes mig, jeg vilde ikke have Pengene længere ombord thi Du veed jo nok jeg er eengang bleven bestjaalet, derfor sender jeg Dig dem og beder Dig at Du vil sørge for at faae Pengene et sikkert Sted hensat, Du kan vist sælge Wechslen strax og ikke tabe stort derved ellers maae Du jo bie de 2 Maaneder den er udstillet paa, naar Du henvender Dig til Davidsen vil han jo vist være Dig behjælpelig derved.

Naar Afregningen bliver opgjort i Hamburg hos Cordes & Co haaber jeg at kunne faae en 3000 BMark [103.000 kr.] til min Part for dette Aar, jeg har berettet Cordes & Co at overdrage det alt sammen paa Dig, dette skrev jeg vist ikke før hen i Januar eller Februar, jeg troer nok at jeg allerede har skrevet Dig det kjære Broder! og vil jeg derfor kun gjentage at Du sørger for disse Penge som det var dine egne og sætte dem saa sikkert paa Rente som Du kan.

Det har jo ikke truffet sig saa godt for mig at komme herud til China med et nyt Skib hvori jeg har min største Capital, men hvem er istand til at forudsee saadant, det kommer ogsaa

¹⁵ Pengeenheden på vekslen er forkortet med latinsk B som første bogstav og gotisk forkortelse for Mark. Hamburg havde eget møntvæsen i resten af 1800-tallet, og enheden står for Mark Banco eller BMark som var en bankvaluta svarende til nutidens SDR

an paa om jeg havde gjort bedre naar jeg havde sat min Formue i en Landeiendom kjære Broder! thi efter min Meening var det heller ikke en god Tid at kjøbe i, nu skal vi see hvorledes Tiderne bliver til vi kommer igjen der vil vist gaae en 3 Maaneder; har det saa ikke bedret sig og der skulde være en Fragt at faae herfra, saa var det ikke umuligt at vi gaar hjemefter thi naar vi skal sætte Penge til saa vil vi ikke leve længere paa denne Kyst.

Nu beder vi Eder at hilse dem tusinde gange i Høigade, og Eder hilser vi mange tusinde gange slutter med de oprigtigste, kjerligste og bedste Ønsker for Fremtiden og tegner os som

Eders kjære Sødskende

Jep og Doris Nissen

NB Den ene indlagte Wechsel beder vi kun at lægge mærke til naar de i Høigade ikke skulde have modtaget den første af samme Sum og Dato.

Dorotheas del af brevet

Amoy den 5te September 1865. Kjære dyrebare Familie! Den sidste Side har min Jep nu levnet til mig, han har jo nu fortalt Eder det vigtigste os angaaendes, at Tiderne er saa besværlige som de kan blive veed I jo vist alt af Aviser. Vi skal nu til Neu-Shwang, vi faaer kun lidt og dog vilde de alle gjerne have havt det, thi mange har lagt længe og kan ingen Ting faae; men Chineserne er meget kræsne i denne Tid og gaaer selv rundt og seer Cpt og Skib efter og min Cpt og vort Skib stod dem bedre an end mange andre, der først var paa Touren.

I Neu-Shwang kan vi maaskee have Behov at bruge vor lille Kakkellovn. Jeg glæder mig til vi kan faae vor gamle Couleur igjen, thi vi seer jo nu ud som Mulaier. Her er der saa varmt kjære Sophie at jeg sidder nu næsten i bare S... og skriver og saa drybber Sveden enda bestandig af mig, een tør Dragt har jeg taget paa siden i morges. Vi skal vist ligge her en 14 Dage endnu og skriver saa et par Ord til Faer og Moer før vi gaaer herfra. Vi har jo ellers Gud skee tak hver Dag god, vi har vort Skib smukt malet, det skinner saa hvidt, saa det er en Lyst, vi sidder saa oppe paa vort yndige Halvdæk og seer os for [omkring], vi er jo tæt omgivet af Skibe, Huse, Baade, Dampere o.s.v. der er jo altid lidt at see efter, jeg broderer, syer o.s.v. og Aftenen gaaer vi imellem i Land og spaserer. Vi har ogsaa været til Kirke en Søndag her, en smuk lille Kirke, jeg forstod lidt af Sangen; men Prædikenen kunde jeg ikke forstaae. At vi har været ombord hos Andresen har min gode Mand jo alt skrevet, da var vi ogsaa i Land inde at see et Chinesisk Afguds Tempel med en heel Deel onde og gode Guder; saa var vi inde under nogle store Steen-Klipper, vor vi drak rindende

Vand af Klipperne. Jeg fortæller Eder jo lidt af det jeg veed kjære Venner, jeg veed jo alt os angaaendes intrasserer Eder.

Tiden gaaer godt for os, vi kjeder os ikke hos hverandre kan I tro, at Fragterne maae blive bedre ønsker og haaber vi, naar vi kommer fra N. S. [Neu Schwang] maae der jo da være lidt Forandring i det, saa er det jo Nord-Ost(envind). I Neu Schwang glæder vi os til at Kulden maa dræbe alle vore Kakkellakker; thi de er nær ved at æde os op, de spolerer mig meget Tøj. Naaer I faae dette Brev kjære Familie, saa har I vist Eders store Travl overstaaet og kan atter komme til at tænke paa at udhvile Eder lidt, ikke sandt? I er vist ogsaa falmet i Sommer kjære Nis og Sophie; thi jeg veed nok i Høstens travle tiid kan I have det hedt nok, Sveden kan ogsaa nok drybbe hos Eder. Vi længes snart efter at høre lidt fra Eder alle hjemme, vi lever i Haabet at modtage et Brev endnu hjemme fra før vi gaaer herfra Gud give vi saa maa høre det er godt med Eder alle. At I kjære Oldemoer maae være rask og vel tilfreds ønsker Eders Børn af Hjerter, vi taler lidt om hvilken glæde det vilde være for os om I ligesaa raske som vi forlod Eder maatte kunde modtage os igjen, saa vil vi rigtig have os en fornøjelig Dag hos Eder alle sammen ikke sandt kjære Oldemoer. I hilses nu paa det hjerteligste fra Eders Søn og Svigerdatter, vi er jo Gud skee tak friske og sunde og haaber at høre det samme fra Eder kjære Oldemor, - Alle I gode Smaa hilses tusinde Gang fra tante Doris og Onkel Jep naaer Du finder Feiler i mit Brev lille Anna maae Du undskylde Tante Do. thi Muskit(o)erne har i Nat stukket mit ene Øje saa det er heelt eftersvulmet, saa jeg snart ikke kan see og tilmed er jeg dov(e)n af Hede og Sved. At du kjære gode Søster Sophie havde faaet Dit sommertøj smukt i Stand læste jeg sidst i Moers og Helenes' Brev, alt var [hvad] vi hører om Eder intrasserer og glæder os, vi hørte ogsaa at Faer og Moer havde besøgt Eder og havde en fornøjelig Tour, vi glæder os til naaer engang i Fremtiden vi alle kan samles hos Eder. At din Raps kjære Nis staaer godt har Moer ogsaa skrevet os, ellers er det jo en daarlig sommer med Tørhed. Naaer I nu har Eders Travl overstaaet venter vi et langt Brev fra Eder, meget Melk og Smør har I vist kjære Sophie og kan I tro, vi kunde nok have Lyst at gjæste det lidt. Min Jep sender jo en Vexel inde i Dit Brev kjære Nis, Du kan tro vi passer saa godt paa vi kan men nu er de rare at bekomme [sjældne at få], det er ikke som sidst min Jep var her, dog vi ville haabe de bliver bedre. Skulde vor gode Faer og Moer paa Tiden trænge til nogle Penge kjære Nis og Sophie, saa haaber vi I vil sørge for dem naar vi kommer fra Neu Schwang tænker vi at sende lidt. Naaer vi længes efter dem og sørger [bekymrer os] for dem, er det altid en stor Trøst for os kjære, gode Nis og Sophie at de har Eder, thi I er jo ogsaa deres Børn og "lyder Eders Forældre". Nu være I tusinde Gange hilset og Gud befalet. Eders Eder inderlig elskende Jep Nissen Doris Nissen.

[P.S. i venstre margen] Mange Hilsener til alle vore kjære i Høigade, det er godt med os. Nicolaus er nu i stand; dog længes han jo vist efter hans Moer kan jeg nok forstaae, han hilser Eder alle. Melk til vor Kaffe faaer vi hver Dag her kjære Sophie, Jeg lever i det Haab, vis alt maae gaae godt at I endnu engang kan samles med os i Hamburg kjære Søster ikke sandt? nu kunde jeg bedre modtage Eder paa *Mathilde* og fornøje os sammen, thi nu er vi huusvan [husvant] kan I tro, jeg tænker da I ikke fortrød den sidste Tour, saa er I heller ikke saa bange for een igjen, ikke sandt? Saa vilde vi rigtig see os for og glæde os. Mennesket spaaer; men Gud raader! veed vi jo nok. Eders Eder elskende Doris

Efterskrift

Noget Dorothea ikke skriver om i sit brev, men som hun ofte kommer ind på i sin dagbog, er hendes helbred. På Kinakysten udsattes hun for varme, kulde og fremmed - tildels fordærvet - mad, og hun var ofte syg. Hertil kommer livet på et sejskib der bevirkede at hun nogen gange var helt forslået af at blive kastet rundt i kahytten. Men det værste var nok frygten for forlis på kysten, for tyfoner og for pirater, som ofte nævnes i dagbogen. Men det var naturligvis ikke noget hun vil gøre familien derhjemme urolig med i et brev.

Litteratur

Callesen, Bodel (udg.): *Kaptajnsfrue Dorothea Nissens Dagbøger fra Kinakysten 1863-1867*, Aabenraa 2015

Jespersen, Mikkel Leth og Matzen, Stefanie Robl (red.): *Sønderjyder fortæller Søfartshistorier i anledning af Aabenraa Museums 125-års jubilæum*, Aabenraa 2012

Jespersen, Mikkel Leth: *Kaptajner og kolonier. Sejskibstidens oversøiske Aabenraa-søfart (1820-1890)*, Aabenraa 2014a

Jespersen, Mikkel Leth: Det kvindelige blik på søfarten - sønderjyske kaptajnsfruer på langfarten: *Forundringsparat - Festskrift til Inge Adriansen*, Varde 2014b

Holm-Petersen, F.: *Under Sejl i Fjernøstlige Farvande*, Norderstedt 1975

Larsen, Rolf: *Hvorhen? Aabenraa-skibenes sejlads på verdenshavene*, Aabenraa 2015

Rosenberger, Eugenie: *Auf grosser Fahrt*, Bremen 2009